

DR | GENERALDIREKTØREN

Maria Rørbye Rønn
DR Byen
Emil Holms Kanal 20
DK- 0999 København C
dr.dk

28.02 2023

Klage over første afsnit af 'Atomkraft - ja tak!'

Du har den 1. februar 2023 klaget over et program med titlen 'Atomkraft - ja tak!: En bizar turistattraktion' bragt på DR1. og DRTV første gang 30. januar 2023. Efter at redaktionen afviste din kritik, har du klaget videre til lytternes og seernes redaktør. Han har nu gennemgået sagen og skrevet en indstilling.

Jeg fremsender hermed indstillingen, hvis konklusion jeg er enig i.

Med venlig hilsen

Maria Rørbye Rønn

Kopi:

Journalen
Etikchef Anja Lundberg Andersen, GD Stab
Direktør Lasse Bastkjær Jensen, GD Stab
Seniorkonsulent Mikkel Vincentz Pedersen, LSR
Redaktionschef Søren Bo Hansen, DR KBU
Led. redaktionschef Signe Aggerholm, DR KBU
Direktør Henrik Bo Nielsen, DR KBU

Sagen kort

En seer klagede over første episode i programserien 'Atomkraft - ja tak! - med undertitlen for afsnit 1: 'En bizar turistattraktion' Klageren fandt overordnet, at programmet var partisk og kun benyttede kilder, der understøttede en positiv holdning til atomkraft. Desuden havde Klager flere detaljerede kritikpunkter. DR valgte en fortællermodel, som var inden for DR's etiske retningslinjer, og Klager har ikke godtgjort, at de medvirkende eksperter skulle være kommet med fejlagtige eller fordrejede oplysninger.

Titlen på programserien kunne have været mindre bastant, da den sender et signal om, at de fire programmer, der af DR beskrives som "dokumentar" skal leve op til én bestemt opfattelse af kernekraft, men samlet set får Klager ikke medhold.

Gennemgang af sagen

Den 1. februar 2023 klager (herefter benævnt Klager) over første afsnit ('En bizar turistattraktion') i programserien 'Atomkraft - ja tak!', som sendes på DR1 og DRTV. Programmet er partisk – "mikrofonholderi for atomkraft fortalere" – kalder Klager det. Han skriver blandt andet. *"I spørger udelukkende fortalere for Anders' vinkel... den eneste modstander fra OOA går I lidt rundt med og gør grin med... hvorfor ikke spørge ham fra om nogle af påstandene, myterne, fakta?"*

Klager uddyber sin kritik med, at DR undlader at fortælle, at 40 procent af al uran kommer fra Rusland, hvilket Klager finder relevant at nævne, når der er krig mod Rusland.

Klager giver også udtryk for, at programmets tal for døde som følge af ulykken i Tjernobyl er ukorrekte. Han skriver: *"I har fokus kun på direkte døde men har ikke researchet noget som helst udover nogle "forventninger" fra dengang, se bl.a. disse kilder som estimerer fra 16.000-93.000 døde af følgerne:*

https://www.researchgate.net/publication/7151231_Estimates_of_the_cancer_burden_in_Europe_from_radioactive_fallout_from_the_Chernobyl_accident

<https://wayback.archive-it.org/9650/20200406055928/http://p3-raw.greenpeace.org/international/Global/international/planet-2/report/2006/4/chernobylhealthreport.pdf>

Samtidig kritiserer Klager, at programafsnittet ikke nævner solenergi i grafen om dødsfald per kilowatt-time. Desuden kritiserer Klager, at programmet benytter journalist i stedet for en "rigtig ekspert".

Dertil kommer, at Klager giver udtryk for, at brugen af case-familien fra Ringhals (naboer til et svensk atomkraftværk samme sted) for manipuleret. Klager skriver:

"Og fint at I fandt en glad nabo til Ringhals... godt arbejde... og godt arbejde indirekte at kalde alle, der ikke er fans af atomkraft for irrationelle - lavt niveau!"

"Og så siger Anders gudhjælpemig at "en flyver kan jo godt være en god idé"... NEJ, det er en dårlig idé hvis Anders (som han sagde i indledningen) bekymrer sig om sine børns fremtid

Og Ringhals er IKKE uafhængigt af vejret - når det er varmt udenfor og kølevandet er over 25 grader lukker skidtet."

Til slut kritiserer Klager DR for ikke at huske i forbindelse med programmet, at god journalistik indeholder et modargument.

DR svarer

Den 2. februar 2023 svarer redaktør på programmet, Anders Roholt, blandt andet følgende til Klager:

"Vi kan ikke gå med på din præmis om, at der udelukkende medvirker " fortalere" for atomkraft i serien "Atomkraft – ja tak!" og at serien overordnet argumenterer for et sådant synspunkt. Alle medvirkende eksperter udtaler sig udelukkende om dokumenterbare fakta og deres personlige holdninger fremgår ikke. Serien hovedformål er at sætte Atomkraft ind i en historisk kontekst og præsentere seeren for nogle faktiske forhold, der gør at seeren kan danne sin egen mening og holdning ud fra et oplyst grundlag på et område hvor der hersker mange myter og fejlopfattelser. I den forbindelse er der mange detaljer der ikke blev plads til i serien blandt andet minedrift, som du nævner. Det er desværre vilkårene for ethvert journalistisk produkt med til- og fravalg."

Samme dag anker Klager sagen til lytternes og seernes redaktør (herefter benævnt LSR). Klager skriver blandt andet:

"Ja, jeg er ikke tilfreds udsendelsen og heller ikke med det første svar (dog er jeg tilfreds med hurtigt svar!), som ikke tager min kritik alvorligt men bare er uenig - det vil jeg gerne klage over, så jeg forhåbentligt kan få et svar der forklarer hvordan DR tænker i etik/journalistik i denne serie

For jeg er ikke enig i at programmet "blot forholder sig til historiske fakta" - man har nøje udvalgt proponenter for atomkraft og ingen kritikere."

Procedure

Det følger af DR's etiske retningslinjer, at en klage skal være besvaret senest fire uger efter, at den er modtaget. Det er overholdt. Svaret skal være afgivet af den programansvarlige chef for programmet. Det er ikke overholdt. Den programansvarlige er redaktionschef Søren Bo Hansen, men svaret er sendt af Anders Roholt med titel af redaktør. Det er kritisabelt. Et svar skal være åbent og omhyggeligt. Der er overordnet svaret på den del af kritikken, der går på partiskhed. Svaret forholder sig ikke flere af de enkelte kritikpunkter, som Klager kommer med. Det burde det.

Indstilling fra lytternes og seernes redaktør

Klagen vedrører flere forhold, som er omfattet af DR's etiske retningslinjer. Den primære påstand er, at DR er partisk og kun hører den ene side – tilhængerne af atomkraft.

Det følger af DR's værdier, at DR er fair over for alle parter, holdninger og synspunkter gennem en upartisk og kritisk journalistik.

Det næste forhold, som Klager kritiserer, er forkerte oplysninger om stråleskaderne i forbindelse med ulykken på Tjernobyli-værket i Ukraine. Det følger af DR's værdier, at DR af hensyn til sin troværdighed lægger afgørende vægt på grundig research, hæderlighed og ordentlighed i programvirksomheden.

I samme moment kritiserer Klager DR for at manipulere med case-eksemplet fra Ringhals, samt at DR undlader at gøre opmærksom på det (lave) dødsfald som følge af solenergi.

Desuden kritiserer Klager brugen af en journalist som kilde.

Det er i den sammenhæng relevant at understrege, at det også følger af DR's etiske retningslinjer, at DR værner om sin uafhængighed og har den fulde redigeringsret til sine programmer, indslag og artikler.

Om programmet

Programmet er bygget op, så værten, Anders Lund Madsen (herefter benævnt ALM), bruger sin egen historie og frygt for atomkraft som det gennemgående træk i fortællingen. Han indleder med en udtalelse, som samtidig – som det fremgår af udsendelsen – bliver præmissen for programserien.

ALM siger: *"Du har besluttet dig for, at atomkraft er en dårlig idé. Og jeg forstår dig godt. Jeg er født i 1963 og har gennem hele livet frygtet for atomkraft. (...) Derfor var jeg modstander lige som alle andre på det tidspunkt, - lige med undtagelse af min far. Han var ingeniør og prøvede at fortælle dem, at a-kraft var en god idé. (...) Nu forsøger jeg at tøjle min atomkraftfrygt og nu tager jeg ud på en rejse for at finde ud af, om min stædige gamle far havde ret."*

Herefter besøger ALM Tjernoby, både atomkraftværket og området, han taler med stråleeksperter, og han besøger i det påklagede første afsnit også ét af de tre svenske atomkraftværker, Ringhals ved Göteborg, samt en kvinde, der er nabo til værket.

I den forstand repræsenterer og personificerer ALM den massive danske modstand mod atomkraft, som blev stadfæstet ved en folketingsbeslutning i 1985, hvorefter atomkraft ikke længere skulle indgå i dansk energiplanlægning.

Sådan som jeg opfatter Klager, har Klager ønsket en anden opbygning af programmet. Klager kalder det *"mikrofonholderi for atomkraftfortalere."* Klager påpeger, at den eneste kritiker, ALM taler med, er et OOA-medlem (atomkraftkritisk græsrodsorganisation, Organisationen til Oplysning om Atomkraft), som bliver gjort til grin og ikke spurgt til fakta. DR har valgt en fortællemodel, hvor man efterprøver al kritikken – navnlig strålingsfaren - ved atomkraft 35 år efter, at atomkraft blev udelukket fra dansk energiplanlægning.

Det er DR's redaktionelle valg, at programmet/programmerne bygges op på den måde. DR kunne have valgt en anden form for programopbygning og fortælleform, hvor tilhængere og modstandere af atomkraft blev krydsklipet, men det er ikke en etisk overtrædelse, at DR har valgt en anden fortælleform.

Når man lægger DR's værdier om alsidighed til grund, så har Klager ret i, at DR i et ikke nærmere bestemt omfang har afgivet et løfte om at være 'fair' over for alle parter, holdninger og synspunkter til et emne, samt ikke favoriserer bestemte interesser.

Alene titlen på programserien 'Atomkraft – ja tak!' forekommer problematisk i den sammenhæng. Det er tydeligt, at titlen spiller på det meget kendte badge fra OOA-tiden, hvorpå der stod: "Atomkraft? Nej tak". Det er DR's ret at foretage dette redaktionelle valg. Men når hele programserien drejer sig om en mand, som var angst for atomkraft og gennem sin research og rejser bliver mere i tvivl, så kunne DR have valgt en mindre bombastisk titel. Den leder kritikere hen på tanker om partiskhed og en skæv vinkel, hvilket programmet ikke har. Ansvarlig chef for programmet Søren Bo Hansen har efterfølgende føjet følgende til denne kritik: At DR2 i henhold til egne overvejelser fortsat ønsker serier, der har modet til at behandle vigtige, public service, emner og som gennem det uventede, provokerende og/eller grænseoverskridende greb sikrer, at programmerne når nye målgrupper, får gennemslagskraft og skaber debat.

- Klagers punkter - OOA-tilhænger

ALM interviewer medstifter af OOA, om protestmarchen i 1978 i forhold til mulig etablering af et atomkraftværk på Stevns. Kilden bliver ikke brugt til at diskutere strålingsfare, men bliver benyttet som førstehåndskilde og vidne til den massive modstand, som ikke mindst OOA var med til at rejse i 1970'ernes Danmark. ALM gør ikke den medvirkende til grin, som Klager hævder. ALM stiller en række spørgsmål, som kilden får lov at svare på. At Klager ønskede OOA-kilden benyttet på en anden måde i programmet, betyder ikke, at programmet overtrådte DR's etiske retningslinjer ved det interview, som blev bragt med

- Uran fra Rusland

Klager kritiserer, at programmet ikke nævner, at 40 procent af uran, der bruges i brændselsstavene i atomkraftværker, kommer fra Rusland, som Klager hævder. Det er DR's ret at redigere stoffet og vælge og fravælge de oplysninger, man ønsker. Klager ønsker en vinkel om samhandel med det krigsførende Rusland ind i programmet, men det er ikke en overtrædelse, at DR ikke har den vinkel med.

- DR oplyser ikke korrekte tal om ofre for Tjernobyl-ulykken

Ifølge Klager oplyser DR ikke de korrekte tal for ofre for ulykken på atomkraftværket i Tjernobyl. *"I har fokus kun på direkte døde men har ikke researched noget som helst udover nogle "forventninger" fra dengang, se bl.a. disse kilder som estimerer fra 16.000-93.000 døde af følgerne,"* skriver Klager.

Klager angiver to kilder: En artikel om ofrene fra et videnskabeligt internationalt tidsskrift for cancerforskning samt et Greenpeace-dokument.

I programmet siger ALM: (Tidskode 17:20): *"Ifølge WHO og FN så døde der faktisk kun 56 mennesker som direkte konsekvens af ulykken. Det vil sige brandmænd og arbejdere, som befandt sig ved værket efter ulykken. Det estimeres også, at op mod 4000 efterfølgende ville dø af kræft, fordi de fik for høj stråling."*

Umiddelbart efter interviewer ALM chefkonsulent ved Nukleart Beredskab, som siger, at det kommer an på, hvordan man opgør strålingsfaren, og man kan vælge, om man vil tælle selv mennesker, der har været udsat for en meget lille stråling, med i gruppen for forhøjet kræftrisiko.

Det ligger uden for mit mandat at tage stilling til, hvilke videnskabelige data, der mest korrekt beskriver følgerne og senfølgerne af ulykken. Men ALM fremlægger et bud, hvor der er angivet en kilde, og der medvirker en ekspertkilde, som redegør for vanskelighederne ved at opgøre det eksakte antal ofre.

Det er ikke en overtrædelse af DR's etiske retningslinjer at DR ikke medtager en meget præcis angivelse i programmet. Det ligger inden for DR's redigeringsret og etiske retningslinjer.

- Nævner ikke solenergi

Klager kritiserer, at dødsfaldsraten i forbindelse med solenergi ikke er medtaget. I programmet er der grafer for kul, olie, gas, vind og atomkraft, hvor atomkraften er markant den laveste. Kul angives i programmet at være årsag til tusind gange flere dødsfald end atomkraft primært gennem luftforurening.

DR har ikke besvaret spørgsmålet fra Klager, og Klager har ikke angivet eller yderligere motiveret, hvorfor tallet burde med. Under alle omstændigheder er det DR's redaktionelle beslutning hvilke energikilder, man vælger at inddrage i sammenligningen.

Klager kritiserer brugen af videnskabsjournalist i stedet for en forsker eller anden ekspert. Som under det forrige punkt falder det inden for DR's redaktionelle ret til at udvælge og redigere at bestemme, hvilke medvirkende, der er i programmet, og dette valg er ikke en overtrædelse af DR's etiske retningslinjer. Der medvirker i øvrigt flere tekniske eksperter, hvorom Klager skriver, at de udelukkende er fortalere for ALM's vinkel.

afdelingsleder ved DTU Fysik, udtaler sig om den meget lave udledning af CO₂ i forbindelse med produktion af strøm fra kernekraft. Jeg lægger til grund, at de oplysninger, som videnskabsmanden kommer med, er korrekte. Klager har ikke bestridt, at oplysningerne er korrekte.

chef for strålingsbeskyttelse ved Dansk Dekommissionering¹, medvirker også i flere sekvenser.

Første gang medvirker i programmet, drejer det sig om at fortælle, hvor lidt kvantumæssigt uran fylder for at udvikle energi set i forhold til for eksempel kul. Senere udtaler sig om strålingsmængder og færemomenter i den forbindelse. Klager har ikke bestridt oplysninger i programmet.

chefkonsulent ved Nukleart Beredskab², medvirker til at belyse konsekvenserne af katastrofen i Tjernobyl i 1986.

Heller ikke i forhold til de udtalelser, som kommer med, har Klager godtgjort, at der skulle være tale om forkerte oplysninger med det formål at stille atomkraften bedre, end den faktisk er sammenlignet med andre energikilder. Det var programmets og værtens formål at undersøge navnlig strålingsfaren og dermed sundhedsrisikoen ved atomkraft. Til det anvendes de ovennævnte ekspertkilder, og det er ikke en overtrædelse af DR's etiske retningslinjer, at de udtaler sig for eksempel positivt om senfølgerne eller mangel på samme fra Tjernobyl. Hvis de anvendte eksperter i programmet kommer med korrekte oplysninger, som eksempelvis nedtoner strålingsfaren eller forureningen i forhold til andre energikilder, er det ikke en overtrædelse af DR's etiske retningslinjer.

- Naboen til Ringhals

Klager kritiserer, at programmet har fundet en "glad nabo til Ringhals", som Klager udtrykker det.

ALM taler med (GE), som kan se til Ringhals ved siden af sit hus, og hun giver udtryk for, at energikilden er "ren og stille", og hun udtaler at: *"Jo mere man ved om det... Jeg er bioanalytiker, så jeg har læst lidt om det og forstår, hvad de siger, jo mindre bange er man."*

Generelt er det min opfattelse, at cases har en ret begrænset informationsværdi. De benyttes stort set altid til at understøtte et indslag eller programs præmis, og man kan næppe ud fra eksemplet her udlede andet, end at en nabo til Ringhals ikke er bekymret.

"Jeg har altid tænkt, at jeg skulle dælmme ikke have et atomkraftværk i baghaven, men det betyder tilsyneladende ikke noget herovre på den anden side af sundet", siger ALM som oplæg til casen.

Det udsagn har ALM ikke leveret nogen dokumentation for ved at fremdrage ét eksempel.

¹ Dansk Dekommissionering er en statslig virksomhed, som blandt andet har til opgave at demontere de seks oprindelige nukleare anlæg på Risø. Afviklingen skal ske sikkert, miljømæssigt forsvarligt og økonomisk optimalt.

² Sundhedsstyrelsen fungerer sammen med Beredskabsstyrelsen (Nukleart Beredskab) som nuklear tilsynsmyndighed i medfør af lov om nukleare anlæg (atomanlæg).

Jeg er enig med Klager i, at casen og speaken virker understøttende for ALM's vinkel. Men det er ikke nogen overtrædelse af DR's etiske retningslinjer at benytte den pågældende case. Speaken kunne have været mindre generaliserende.

I øvrigt gør Klageren opmærksom på, at Ringhals ikke kan producere, når det er varmt, og kølevandet er over 25 grader. Klager har ikke dokumenteret dette nærmere. Men i øvrigt ligger det inden for DR's redigeringsret at undlade at tage denne oplysning med i den bragte sekvens.

Konklusion og sammenfatning

En seer klagede over første episode ('En bizar attraktion') i programrækken 'Atomkraft – ja tak!' som sendes på DR1 og DRTV.

Klager beskylder primært programmet for at være ensidigt og kun benytte kilder, der støtter værtens præmis, som er positiv over for atomkraft.

Programmets præmis er, at værten, Anders Lund Madsen, bruger sin egen årelange frygt for og modstand mod atomkraft og uvidenhed om emnet til at undersøge, hvorledes navnlig strålingsfaren er i dag set i forhold til andre energikilder. Det er DR's redaktionelle ret at vælge den fortælle måde og programform. Der medvirker forskellige eksperter, herunder fra DTU samt fra myndighederne, Nukleart Beredskab og Dansk Dekommissionering. Klager har ikke dokumenteret, at de pågældende bringer forkerte oplysninger vedrørende atomkraft.

Klager hævder, at DR gør grin med en medstifter af OOA (Organisationen til Oplysning om Atomkraft), men det er der ikke dokumentation for. Kilden fra OOA belyser – som førstehåndsvidne - atomkraftmarchen mod København i 1978, men Klager kritiserer, at den medvirkende ikke bliver brugt til eksempelvis at kommentere andre forhold vedrørende atomkraft. Det er DR's ret at benytte kilden i den sammenhæng, men finder redaktionel begrundelse for. Her var det i en anden sammenhæng, end Klager syntes burde ske.

DR har valgt en meget bastant titel til programmet, 'Atomkraft - ja tak!', som kan lede tankerne hen på en forudfattet mening om atomkraft, når nu værten gennem fire programmer vil afsøge sin egen tvivl og viden om atomkraft. Desuden beskrives programmet af DR som "dokumentar", hvormed der med rette kan forventes en øget balanceret fremstilling. Chef for programmet redaktionschef Søren Bo Hansen påpeger, at DR2 skal skabe serier, der behandler vigtige, public service, emner og som gennem det uventede, provokerende og/eller grænseoverskridende greb sikrer, at programmerne når nye målgrupper, får gennemslagskraft og skaber debat.

Og titlen var ikke en overtrædelse af DR's etiske retningslinjer. DR har retten til at vælge de kilder og vinkler, som DR ønsker skal medvirke, og selv om DR kunne have valgt en anden form og fortællemodel til belysning af atomkraft i dag, så er det DR's ret at vælge den programform, som man har gjort i dette tilfælde.

Klagen er ikke besvaret og underskrevet af den chef, som er programansvarlig for udsendelsen. Det er en fejl og kritisabelt.

Klager får ikke medhold.

Jesper Termansen, den 27. februar 2023